УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ – ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

Докторске академске студије

ИЗВЕШТАЈ КОМИСИЈЕ ЗА ОЦЕНУ НАУЧНЕ ЗАСНОВАНОСТИ ТЕМЕ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Кандидат: Верољуб (Драгомира) Сандо

Предложени наслов теме докторске дисертације[1]: Проповеди архимандрита др Јустина Поповића: жанровске и језичко-стилске одлике

Предложени ментор: Проф. др Ксенија Кончаревић

I. ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ ЗА ПРОЦЕНУ НАУЧНЕ ЗАСНОВАНОСТИ ТЕМЕ

1.1. ДАТУМ И ОРГАН КОЈИ ЈЕ ИМЕНОВАО КОМИСИЈУ

Одлуком бр. 3635/1 донетом дана 26.12.2023. Наставно-научно веће Филолошког факултета Универзитета у Београду образовало је, уз сагласност предложених чланова, Комисију за оцену научне заснованости теме докторске дисертације докторанда **Верољуба Санда** под насловом **„Проповеди архимандрита др Јустина Поповића: жанровске и језичко-стилске одлике**".

1.2. САСТАВ КОМИСИЈЕ ЗА ОЦЕНУ НАУЧНЕ ЗАСНОВАНОСТИ ТЕМЕ

1. ПРЕДСЕДНИК КОМИСИЈЕ
   Име и презиме: др Јелена Јовановић Симић
   Звање: редовни професор
   Ужа научна област: Српски језик – Стилистика српског језика
   Датум избора у звање: 20. 9. 2017.
   Установа на којој је запослен: Филолошки факултет Универзитета у Београду

2. ЧЛАН КОМИСИЈЕ
   Име и презиме: др Владан Јовановић
   Звање: научни саветник
   Ужа научна област: Хуманистичке науке – Филологија и лингвистика: Српски језик
   Датум избора у звање: 28.2.2023.

[1] Ако се наслов који предлаже Комисија разликује од радног наслова који је навео докторанд у Пријави, навести и радни наслов, а у одељку **4.1. Формулација наслова теме** образложити разлоге због којих је измењен.

Установа на којој је запослен: Институт за српски језик САНУ

3. ЧЛАН КОМИСИЈЕ
Име и презиме: др Ружица Левушкина
Звање: виши научни сарадник
Ужа научна област: Хуманистичке науке – Филологија и лингвистика: Српски језик
Датум избора у звање: 20.12.2022.
Установа на којој је запослен: Институт за српски језик САНУ

4. ЧЛАН КОМИСИЈЕ
Име и презиме: др Драгиша Бојовић
Звање: редовни професор
Ужа научна област: Српска и компаративна књижевност
Датум избора у звање: 25.9.2012.
Установа на којој је запослен: Филозофски факултет Универзитета у Нишу

5. ЧЛАН КОМИСИЈЕ
Име и презиме: др Срђан Петровић
Звање: доцент
Ужа научна област: Руски језик
Датум избора у звање: 21.3.2023.

Установа на којој је запослен: Филолошки факултет у Београду

II ОЦЕНА ПОДОБНОСТИ КАНДИДАТА ЗА ИЗРАДУ ДИСЕРТАЦИЈЕ

2.1. БИОГРАФИЈА КАНДИДАТА

Верољуб (Драгомира) Сандо рођен је 22. августа 1977. године у Сремској Митровици. У родном месту завршио је основну школу, а после ње уписао је Богословију Светог Арсенија у Сремским Карловцима, коју завршава 1997. године. Богословски факултет Српске православне цркве уписао је школске 1999/2000. године, и дипломирао 2006. године (када је Богословски факултет био у потпуности интегрисан у Универзитет у Београду), са темом *Богословље анафоре Литургије Апостолских установа* која је оцењена највишом оценом. Тиме је стекао звање *дипломирани теолог*.

У току студија похађао је семинаре у Француској, Грчкој, Немачкој као и семинаре ораганизоване у Србији и Републици Српској. По завршетку студија, школску 2006/2007. годину провео је у Бечу, где је активно учио немачки језик у Кампусу Универзитета у Бечу.

По повратку у Србију, школске 2007/2008. године, бива постављен за наставника Верске наставе у Првој београдкој гимназији. Од септембра 2008. године, постављен је за наставника Литургике, Омилитике и Историје религије у Богословији Светог Саве у Београду, где и данас ради као професор. Уз дужност предавача поверена му је и дужност васпитача у Богословији, коју је вршио до септембра 2011. године.

Од септембра 2011. до септембра 2021. године хонорарно је радио у администрацији Богословије Светог Саве, на дужности секретара школе, од 2016. до 2021. године, био је члан Уређивачког одбора часописа *Растко*, који је покренут у Богословији Светог Саве. Поменуте дужности напустио је 2021. како би се посветио докторским студијама и управљању школском библиотеком.

У децембру 2008. године, рукоположен је у чин ђакона, а у фебруару наредне календарске године постављен је за хонорарног ђакона у храму Св. цара Константина и царице Јелене на Вождовцу, где и данас активно служи и проповеда на богослужењима.

2.2. БИБЛИОГРАФИЈА КАНДИДАТА

1. *Богословље анафоре Литургије Апостолских установа I део*; у Гласник – службени лист Српске православне цркве, фебруар 2007, број 2, 64–71.
2. *Богословље анафоре Литургије Апостолских установа II део*; у Гласник – службени лист Српске православне цркве, март 2007, број 3, 80–91.
3. *Учење о вери и учити о вери (критика, приказ књиге „Наша црква и наша деца“, Софија Колумзин, Београд, 1996*), у Методичка пракса 3/08, Београд: Учитељски факултет, 2008, 170–173.
4. *Светосавско зрно истине* (Светосавска беседа одржана на Светосавској академији Богословије Светог Саве 2010. године), Православље, број 1036, 15. мај 2010, 20–21.
5. *Дидактичка принципијелност верске наставе*, у Православни катихета – часопис вероучитеља Архиепископије београдско-карловачке, бр.5/10, 30–34.
6. *Васпитање у интернату,* у. Б. Шијаковић (уред.), Српска теологија данас 2011: зборник радова са симпозијума (27–28. мај 2011), Београд : Православни богословски факултет, 2012, 617–622.

III ОЦЕНА ПОДОБНОСТИ ПРЕДЛОЖЕНОГ МЕНТОРА

Име и презиме ментора: Ксенија Кончаревић
Звање: редовни професор
Датум избора у звање: 8. 4. 2008.
Установа на којој је запослен: Филолошки факултет Универзитета у Београду
Ужа област научно-истраживачког рада: Теолингвистика

Радови ментора из уже научне области којој припада тема предложене дисертације (најмање пет радова):

1.	„О сакралној генологији као конституенти словенске теолингвистике“, *Филолошки преглед*, књ. XLI/1 (2014) 9–28.
2.	„Језик сакралног и сакрално у језику: теоријско-методолошке основе и сфере истраживања“, *Црквене студије*, год. XII, бр. 12 (2015) 77–93.
3.	„Језик и стил теолошких расправа о. Јустина Поповића“, *Црквене студије*, бр. 16/2 (2019) 717–730.
4.	„О појмовно-категоријалном аспекту теолингвистике“, у: С. Шмуља (уред.), „Србистика данас. Проблеми и перспективе савременог тумачења српског језика, књижевности и културе“, књ. 1. Зборник радова са међународног научног скупа (23–26 март 2016), Бањалука: Филолошки факултет, 2016, 7–27.
5.	„Проповед као жанр сакралне комуникације: лингвистички и лингводидактички аспекти“, [У:] Б. Шијаковић (уред.), *Српска теологија у двадесетом веку: Истраживачки проблеми и резултати*, књ. 15, Београд: Православни богословски факултет 2014, 153–178.
6.	Језик и православна духовност. Крагујевац: Каленић, 2006.
7.	Поглед у теолингвистику. Београд: Јасен, 2015.
8.	Језик и религија. Појмовник теолингвистике. Београд: Јасен, 2017.
9.	Језик и култура: славистичка перспектива. Београд: Јасен, 2018.

IV ОЦЕНА ПОДОБНОСТИ ПРЕДЛОЖЕНЕ ТЕМЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

4.1. ФОРМУЛАЦИЈА НАСЛОВА ТЕМЕ

Наслов теме „Проповеди архимандрита др Јустина Поповића: жанровске и језичко-стилске одлике" формулисан је тако да адекватно одражава предмет истраживања.

4.2. ПРЕДМЕТ И ЦИЉ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Предмет предложеног дисертационог истаживања јесу проповеди једног од најистакнутијих српских теолога и интелектуалаца из XX века, уредника више реномираних часописа за духовност, културу и васпитање у међуратном раздобљу, архимандрита др Јустина Поповића (1896–1979), који је стварао на савременом српском књижевном језику, и у чијем богатом опусу (монографије и научни радови из области теологије, философије, књижевности, теолошки уџбеници, хагиографије, молитвени дневници и подвижнички стослови, сакрални текстови разних жанрова, бројни преводи, међу којима и први превод Боженствене Литургије Светог Јована Златоустог на српски језик, итд.), проповеди заузимају истакнуто место и по обиму и по значају – утицају на духовну свест савременика, али и потоњих генерација које су ове проповеди, прикупљене и објављене у оквиру *Сабраних дела* овог плодног духовног писца, могли читати и позивати се на њих у својим теолошким и текстовима из области православне духовности. Проповеди оца Јустина сабране у три волуминозна тома поменутих *Сабраних дела* изговаране су током тридесетогодишњег боравка (под присмотром, пошто је био оквалификован као „непријатељ власти и комунистичке идеологије" и као такав удаљен са Универзитета, где је, на Православном богословском факултету, предавао Догматику) у манастиру Ћелије код Ваљева. Овде је архимандрит о. Јустин Поповић свакодневно служио Литургију и неуморно проповедао. Велики број његових проповеди снимљен је на магнетофон, касније и на касетофон, и потом пажљиво прекуцаван од стране ћелијских монахиња, при чему је аутор те проповеди ауторизовао и одобрио за штампање. Због свог подвижничког живота, круцијалног доприниса развоју теологије и подизању духовности у српском народу, пре свега у редовима интелигенције и младих људи, канонизован је 2. маја 2010. године, а спомен му се слави 1. јуна по јулијанском календару, односно 14. јуна по грегоријанском.

Жанр проповеди представља један од најзначајнијих, „језгрених" жанрова сакралне комуникације. За досадашња истраживања овога жанра, вршена на материјалу руских духовних писаца и знаменитих проповедника, карактеристичан је углавном интралингвистички приступ, док, по нашем мишљењу, анализа жанра проповеди нужно изискује и интердисциплинарност, односно повезивање лингвостилистичких чињеница и генерализација са теолошким спознајама, превасходно из домена еклисиологије и мисиологије.

Проповеди архимандрита др Јустина Поповића до сада нису биле предмет проучавања. Мало је и радова који се баве његовим језиком и стилом (З. Несторовић писала је о његовим неологизмима, а К. Кончаревић о језику и стилу његових научних радова, као и његовог дијаријског наслеђа).

Циљ дисертације јесте сагледавање проповеди архимандрита др Јустина Поповића из перспективе инвентаризације, систематизације, дескрипције и анализе њихових екстралингвистичких и интралингвистичких параметара. Ово подразумева анализу Поповићевих проповеди са становишта њихових лингвистичких и документационих параметара, као што су типологија проповеди, карактеристике језичких средстава разних нивоа који учествују у обликовању остварења овога жанра, обележја за њих карактеристичних стилских изражајних средстава, као и композиција и обликовање структуралних елемената проповеди. Као корпус за истраживање користиће се проповеди уврштене у Сабрана дела Јустина Поповића (три волуминозна тома). По овом критеријуму се ово истраживање знатно разликује од оних вршених у руској средини, где се анализа базирала углавном на аудиозаписима (дакле, неауторизованим и стилски неуобличеним верзијама) проповеди савремених духовника. Проповеди које је ауторизовао и приредио о. Јустин Поповић у свом штампаном облику налазе веома широку сферу примене и потенцијално рачунају на масовност рецепције.

4.3. ОСНОВНЕ ХИПОТЕЗЕ

Хипотезе од којих се полази у истраживању и **очекивани резултати,** везани за сваки сегмент анализе понаособ, представљени су у седам теоријско-истаживачких теза:

1. У анализираном корпусу присутна је типолошка разуђеност проповеди у зависности од њихове функције, при чему се оне не уклапају у потпуности у схеме структурално-композиционог обликовања које нуди омилитика (наука о црквеном беседништву), будући да је Јустин Поповић у њих уносио високу дозу индивидуалности, пре свега свога аутентичног, дубоког литерарног надахнућа које је показао у бројним својим књигама и студијама на литерарне теме и сопственог, теолошки утемељеног, поимања реализације „мисионарског императива“ (термин А. Шмемана) посредством проповеди.

2. Монолошки исказ о. Јустина Поповића као бриљантног писца и оратора ипак поседује и обележја спољне, унутрашње и дубинске дијалогичности. Спољна дијалогичност литургијске речи проповедника реализује се у усмерености његовог обраћања слушаоцима, она манифестује статус слушаоца и карактер узајамних односа између проповедника и оних којима је његова реч упућена. Овај тип дијалогичности експлицира се увођењем језичких форми, које су иначе фреквентне у колоквијалној дијалошкој ситуацији општења – обраћања, упитних исказа, упитно-одговорских целина и слично. Унутрашња дијалогичност реализује се у случајевима када се у монолошки контекст уводи интертекст („чужое слово“) – сентенце, искази светих Отаца и учитеља Цркве, паремије и сл. Специфичност инкорпорирања интертекста у проповед састоји се у превалирању директног над индиректним говором. Дубинска дијалогичност – као резултат стилске транслокације, контекстуализације и, коначно, акомодације – уочава се у случајевима када се у текстове проповеди уводе фрагменти сакралних текстова – Светог Писма и молитвословља. При молитвеном обраћању Богу, Богородици, Анђелима, Светима појављује се посебан, трансцендентни адресат коме се беседник обраћа. Управо у овом сегменту исказ о. Јустина Поповића показује своје најбоље књижевноуметничке квалитете, најизразитију емоционално-експресивну маркираност.

3. Текстови Поповићевих проповеди реализују се и у хиперкомуникацији као специфичном виду говорног општења који је актуелан искључиво у сакралној сфери, а манифестује се при читању молитвословља и Светог Писма или њиховом цитирању у пастирској проповеди, црквеној посланици или у текстовима других жанрова сакралног стилског комплекса. Формално обележје хиперкомуникације, како је утврдила О. А. Прохватилова, јесте асемантичност интонационог обликовања говора, која се реализује у ритмизацији звучања текстова инкорпорираних у проповед, као и у интонационој неизражености синтаксичке структуре исказа и синтаксичких веза између његових делова (ово је, додаћемо са своје стране, нарочито карактеристично за псалмодирање, делимично и за возглашавање). Присуство фрагмената из сакралних текстова – Светог Писма и молитвословља – представља стилску апликативност, која није присутна само ради остваривања тзв. стилске декорације, већ, пре свега, ради илустрације, и тако чини високофреквентну компоненту проповеди о. Јустина Поповића.

4. Дијалошки карактер проповеди Јустина Поповића укључује и обележја симетричности и обележја асиметричности у односу између учесника литургијског општења. С једне стране, свештенослужитељ и верници јесу равноправни учесници у комуникацији у комуникацији, пошто их обједињава Христос; с друге стране, верници доживљају проповедника као духовног оца и учитеља који у хијерархији односа у литургијској заједници има више место од верника. Овде се, наравно, не може говорити о директној субординацији (као у случају комуникације између управника и подређеног службеника), али је јасно да проповедника верници доживљавају као особу која поседује ауторитет. Коегзистенција асиметричних и симетричних односа између говорника и слушалаца као доминантан *начин излагања*, који жанровски фундира овај наратив – налази свој језички израз у фреквентној употреби глаголских и заменичких форми другог и првог лица множине. Форме другог лица множине представљају маркер асиметричних односа између проповедника и верника, док форме првог лица множине представљају језички израз симетричности адресанта и адресата проповеди. Јустин Поповић далеко чешће се опредељује за симетрични однос са онима којима је његова пастирска реч упућена, и поред свог неоспорног теолошког и духовног ауторитета и високог чина који је имао у Цркви (највиши свештеномонашки чин).

5. Дидактичност излагања најважнијих постулата православне вере, препорука везаних за свакодневни живот (ортопраксију) и духовних поука, као и емоционално маркирање информација које се излажу у проповедима Поповић постиже и захваљујући високој фреквентности стилских изражајних средстава, пре свега тропа и стилских фигура. Познато је да реторске или стилске фигуре представљају

такве облике изражавања који посебно истичу истичу расположњење или став говорника према изнетом садржају, као што истичу саму информацију и појачавају њен смисао у тексту, и сви успешни оратори настоје да их примене у својим беседама.

Најчешћи стилски поступак у проповедима Јустина Поповића јесте понављање. Под њим се подразумева општи назив за стилска изражајна средства којима се постиже понављање јединица, структура, текстовних сегмената, или, пак, мотивских или тематско-текстовних сегмената у говорном низу на начин уочљив за слушаоца или читаоца. Стилистичка функција понављања састоји се у формирању стилистичке доминанте, а зависи од лексичког значења елемената који се понављају. Истовремено, за понављање је карактеристична и функција обликовања текста, која се састоји у разлагању мисли, њеном концентрисању у говорним фрагментима, композиционом повезивању појединих делова исказа. Поред тога, понављањима је својствена и функција интензификације исказа, и његове емфатизације као најочитије специфичности проповедничког исказа. Лексичка и синтаксичка понављања карактеристична су за већину композиционих елемената проповеди Јустина Поповића: налазимо их у иницијалном, у информативно-наративном, затим у дидактичко-интерпретативном и у финалном делу проповеди. У зависности од конкретног места у композиционо-структурној схеми проповеди, лексичка понављања имају не само опште, него и извесне парцијалне функције. Тако, коришћење понављања у иницијалном делу проповеди, који представља обраћање свештеослужитеља реципијентима, а може бити праћено и празничним поздравом, условљено је неопходношћу стварања потребног емоционалног расположења ради адекватне рецепције главног дела проповеди. У информативно-наративном делу проповеди, који представља везани текст који може имати форму нарације, дескрипције или расуђивања, лексичка и синтаксичка понављања по правилу служе као средство дочаравања поступног обликовања мисли проповедника, али исто тако она доприносе формирању посебног односа слушалаца према догађају који је предмет разматрања. У дидактичко-интерпративном делу проповеди понављање кључних речи (неретко пропраћено градирањем и посезањем за синонимским низовима), одређених синтагматских и реченичних модела обично не само што појачава њихову семантику, формирајући стилистичку доминанту текста, него ствара и експресивни ефекат, веома битан за овај значајан фрагмент проповеди. Напокон, коришћење лексичких понављања у финалном делу проповеди, који обично представља фрагмент мањег обима где се износи емоционално обраћање реципијентима у виду мањих особених фолклорних, књишких или свакодневно-разговорних жанровских форми, као што су празничне честитке, добре жеље, а излажу се и поуке Отаца и Учитеља Цркве, дозвољава да се оно што је до тада прочитано или примљено на слух дубље доживи и на емоционалном нивоу.

Поред лексичких понављања, у текстовима проповеди присутан је и синтаксички паралелизам, који представља понављање одређених синтагматских и реченичних конструкција, нпр. интерогативне конструкције, протективи, ексклaмације, конструкције са постпонираним атрибутом и др.

У текстовима проповеди архимандрит Јустин Поповић често користи и антитезе, које су изграђене по принципу контрастирања, односно супротстављања појмова, представа, теза, стања, при чему су најчешће те антитезе састављене од бинарних компонената.

За проповеди Јустина Поповића такође је карактеристична висока фреквентност коришћења епитета као средство стилизације и интензивирања сугестивности израза, посебно у фрагментима у којима су изразитије заступљени. Епитети у његовим проповедима могу се поделити на две групе. Прву групу сачињавају придеви са значењем особине која представља духовни смисао предмета или појава (*благородна мисија ширења Еванђеља Христовог, свесилна помоћ Божија, живоносне традиције наших благочестивих предака, уздање у Бога Живога*), док другу групу сачињавају низови епитета који представљају сукцесивни низ од неколико епитета уз одређену именицу. Такође се често прибегава елативним епитетима, који повећавају изражајност исказа и доприносе стварању посебне дозе емоционалности и експресије. И епитети су, као и лексичка понављања, присутни у свим структурно-композиционим елементима проповеди. На тај начин, реторске фигуре и тропи (лексички, контактни и дистантни облици понављања, синтаксички паралелизам, антитезе, поређења, епитети) које архимадрит др Јустин Поповић веома често користи у својим проповедима представљају значајно емоционално-експресивно средство преношења катихетске и мисионарске усмерености поруке Цркве, али и формирања посебног, духовног погледа на свет код реципијената.

6. Битно конститутивно својство жанра проповеди, које се потврђује и у анализираном корпусу проповеди о. Јустина Поповића, јесте интертекстуалност или такозвана полифонија текста (у терминологији Михаила Бахтина). Као основне жанрове који се преузимају, односно инкорпорирају у

проповед – цитирањем, имплицитним преузимањем или парафразирањем – можемо навести следеће: (а) јеванђељско и апостолско штиво намењено за одређени дан, или стих који ће представљати лајтмотив проповедниковог излагања, или низ за тему релевантних позивања на новозаветне и старозаветне текстове; (б) литургијски текстови: тропари, кондаци, стихире, текстови чинова светих Тајни, молитвословља и сл.; (в) патристички, особито везани за догматику православне Цркве, и канонскоправни текстови.

У формалном погледу преузимање текстова или фрагмената текстова код о. Јустина Поповића може бити потпуно, дакле идентично и по синтаксичкој структури и по лексичком саставу, или непотпуно, тако да се преузме синтаксичка структура одређеног текста уз делимичну измену лексичког састава, или се преузму кључни лексички елементи уз измене у синтаксичкој структури. У стилском смислу, кандидат намерава показати и објаснити како се транслоцирани текстови или текстовни сегменти наративно утачу у доминатну наративну линију, идејно је ојачавајући, или се од ње делимично осамостаљују у виду транскодификованих приповедних ексукурса, остварених као слика, илустрација, цитат и сл.

7. Лексички план проповеди оца Јустина Поповића веома је самобитан и кореспондира са његовим теолошким, дакле научним изразом. С тачке гледишта стилске обојености јединица које конституишу Јустинов проповеднички израз и доприносе његовој експресивности обратићемо пажњу најпре на лексику црквенословенске провенијенције. Веома је мало термина који немају српски еквивалент, па се избор лексичке варијанте показује стилски релевантним. У Јустиновом проповедничком опусу запажамо често посезање за лексемама које поседују еквивалент у српском језику, што аутору омогућава стварање једне посебне, узвишене тоналности богословског промишљања стварности, одељивање сакралног од секуларног, теоцентричног од антропоцентричног виђења света. Понекад се у стилогеној функцији користе и архаизми: постављајајући употребну границу дијахронијске варијације речи и израза испред историзама, не допуштајући речима у овом степену застарелости семантичку конкуретност, нпр. Своме богоданом циљу човек несумњиво *греде* ако свако дело душе своје, бића свог, чини у име Божије и ради славе Божије; *Назначење* и однос човека према видљивој природи Господ Бог је одредио речима својим које је као прве упутио роду људском; Да првородни грех није био мајка свих потоњих грехова, да није био бескрајно *пагубан* и ужасан, он не би изазвао онако *пагубне* и ужасне последице; На њему (догмату о Св. Тројици) је као на непоколебљивом и неразоривом дијамантском темељу сазидан сав чудесни богочовечански *чертог* нашега спасења.

Парадоксално, али и у проповедничком изразу аве Јустина, као и у његовом теолошком опусу, изражена је склоност ка стварању нових речи – неологизама и оказионализама, који се граде било у складу са са нормативним принципима творбеног система српског језика, било са нарушавањем творбеног система, било по оказионалним творбеним моделима. Уочљиво је присуство деривата са суфиксима *-ост, -ње (-ање, -ење),* префиксима *са-/су-, о-*, *без/бес-, обез-/обес-,* а међу оказионалним лексемама честе су и сложенице: Свети Васељенски Сабори [...] само једну *свевредност* исповедају, бране, верују, благовесте и *свебудно* чувају: Богочовека Исуса Христа; Из вере, као из *првоврлине*, роје се све свете врлине и све свете тајне; При његовом *христомудром* духу и ставу, Црква је не само једна него и једина; Вечност је *свагдаживот*, због чега се овај појам обично приписује једино беспочетном јестеству; Ту божанску узвишеност и неприкосновеност Светога Духа наглашава сам Спаситељ када објављује *духохулним* фарисејима да ће се сваки грех и хула опростити људима; *Грехоцентрично* самољубље је постало главна полуга њихове делатности.

Карактеристично је и низање оказионализама, чиме се додатно потенцира новина и актуелност ауторске мисли, настојање да се онеобичавањем израза читаоцу сугерира нови поглед на појаве које су предмет разматрања из перспективе теологије, као у примерима: Свети Оци у ствари непрестано *апостолују* (Догм. 3, 237–238); У висину божанских савршенстава човек може расти једино ако себе подвигом *самоодречне* вере учини *заједничарем* у корену божанских истина Христових (Догм. 1, 22); Циљ је човекова постојања је [...] да постигне обожење целокупне природе своје *заједничарењем* у Божијој природи (Догм. 1, 253); [...] доброта и љубав Божија према људима *врхуне* у Спаситељевом подвигу искупљења (Догм. 1, 222).

У делу о. Јустина Поповића наилазимо и на лексеме и синтагме информативно-публицистичке провенијенције, нарочито уколико је њихов садржај усмерен на интерпретацију актуелних збивања и

процеса. Овим се постиже живост излагања, превазилажење дистанце између проповедника и реципијената, Цркве и шире интелектуалне јавности, на коју он настоји да активно утиче својим порукама: Вечни живот, који је дат у Личности Господа Исуса, неминовно се *пројецира* и као његово учење; Предавши себе Господу Христу, и живећи у Њему и Њиме, човек постаје сутелесник Христов, *етернизира* душу своју; Сачињавајући једну *полифонијску целину*, својства Божија нити деле биће Божије, нити нарушавају његово јединство и простоту; Бог је, на божански тајанствен начин, *и центар, и периферија, и атмосфера* свега што постоји, свега што је постало, т.ј. свега зависнога.

На крају, истаћи ћемо и хипотезу да се у Јустиновим проповедима много више него код других наших беседника „пробија“ индивидуалност, која је у непосредној зависности од његове духовничке харизме и теолошког ауторитета, али која кореспондира и са његовим литерарним афинитетима. Лепота, експресивност и емоционалност проповедничког израза оца Јустина нису пуки украс, него да извиру из карактеристика саме теологије као учења чије је усмерење хабитуално, синтетички и комплесно усмерено на човеков дух, интелект и душу.

4.4. МЕТОДЕ ИСТРАЖИВАЊА

Методе истраживања проповеди архимандрита Јустина Поповића, које обухватају материјал из три волуминозна тома његових *Сабраних дела*, биће базиране на појмовно-терминолошкој и методолошкој апаратури савремене функционалне стилистике и генеологије. Проповеди ће бити посматране као део сакралног функционалностилског комплекса, као његов језгрени жанр (поред молитве и посланице), који је у неким аспектима близак и појединим другим жанровима унутар теолошко-научног и стила сакралне књижевности.

Диференцијални приступ у методологији овог истраживања подразумеваће да се језички материјал ексцерпиран из дела Јустина Поповића посматра у односу на стање у савременом српском књижевном језику – његову књижевнојезичку норму и употребу у систему функционалних стилова. То значи да се језик у делима Јустина Поповића посматра у троуглу: језик писца (parole), језик националне заједнице (langue) и језик сакралног функционалностилског комплекса. Стога ће у дисертацији бити представљене најпре особености језика које се уочавају на плану његове структуре (морфолошко-творбене, синтаксичке), а потом и резултати анализе у домену лексиколошких и семантичких истраживања.

4.5. ОЧЕКИВАНИ РЕЗУЛТАТИ И НАУЧНИ ДОПРИНОС ДИСЕРТАЦИЈЕ

У српској филолошкој науци истражен је језик немалог броја српских писаца и стваралаца из прошлости и савремености, где се међу знатнијима налазе писци као што су Петар II Петровић Његош, Иво Андрић, Милош Црњански, Јаков Игњатовић, Милан Ракић, Јован Суботић, Лаза Лазаревић и др. Међутим, дела духовних писаца – изузев Владике Николаја (монографија Владана Јовановића из 2022.) – до сада нису била предмет комплексније лингвистичке анализе.
Опис језика (граматике и речника), стила и жанровске типологије проповеди Јустина Поповића у предложеном дисертационом истраживању – које је, како видимо, пионирског карактера – има велики значај, и то не само на пољу испитивања језика и стила овог аутора, већ и на пољу свеукупне културе српског народа у којој испитивање језика великих духовних писаца такође представља услов за њихово боље упознавање и разумевање.
Очекивани резултати по сегментима истраживања приказани су у т. 4.3.

4.6. ПРЕЛИМИНАРНИ СПИСАК ЛИТЕРАТУРЕ

А. на српском језику:

БАЈИЋ 2003 – О неким лингвистичко-комуникативним аспектима литургије: прилог проучавању комуникативних функција литургијског дискурса / Ружица Бајић, Ксенија Кончаревић. – Богословље. – 62 (2003), 41–74.

БАЈИЋ 2005а – Емоција покајања у литургијско-молитвеном дискурсу / Ружица Бајић // Стил. – 4 (2005), 245–260.

БАЈИЋ 2005б – Рецепција црквенословенског језика у српској говорној и социокултурној средини: савремено стање и импликације за језичку политику Цркве / Ружица Бајић, Ксенија Кончаревић // Црквене студије. – 2 (2005), 363–378. | Резюме

БАЈИЋ 2005в – Српски језик у литургијском функционисању : стање и перспективе / Ружица Бајић, Ксенија Кончаревић // Српски језик. – 10, 1–2 (2005), 377–401. | Резюме

БАЈИЋ 2007а – Богослужбени језик у Српској православној цркви : прошлост, савремено стање, перспективе / Ружица С. Бајић. – Бањска : Манастир Бањска ; Београд : Институт за српски језик САНУ, 2007. – 413.

БАЈИЋ 2007б – Језик и Црква — међусобни утицаји / Ружица Бајић // Годишњак : часопис за теолошко-философска и текућа питања Православног богословског факултета „Свети Василије Острошки“ у Фочи. – 6, 6 (2007), 111–131. | Резюме, Summary

БАЈИЋ 2007в – О потреби познавања неких термина из грчког језика у области православља данас / Ружица Бајић // Зборник Матице српске за филологију и лингвистику. – 50 (2007), 55–61.

БАЈИЋ 2008а – О проблемима превођења неких лексема из области православне духовности са руског на српски језик / Ружица Бајић // Наш језик. – 39, 1/4 (2008), 35–42. | Резюме

БАЈИЋ 2008б – Црквенословенски језик у Охридском прологу Св. Владике Николаја Велимировића / Ружица Бајић // Црквене студије. – 5 (2008), 265–271.

БАЈИЋ 2010а – О лексици из области православне духовности у *Српском рјечнику* Вука Стефановића Караџића / Ружица Бајић // Српска теологија данас : први годишњи симпосион 2009 (29–30. мај 2009). – Београд : Православни богословски факултет. – 2010, 442–450. | Summary

БАЈИЋ 2010б – Светосавље кроз лексику савременог српског језика / Ружица Бајић // Српски језик. – 15 (2010), 229–244. | Summary

БАЈИЋ 2011 – Неки типови понављања на нивоу лексике у богослужбеним текстовима (на материјалу *Акатиста Св. Јустину Ћелијском*) / Ружица Бајић // Српска теологија данас : други годишњи симпосион 2010 (28–29. мај 2010). – Београд : Православни богословски факултет. – 2 (2011), 548–555. | Резюме

БАЈИЋ 2012 – Неки проблеми лексикографске обраде појединих лексема из области православне духовности у савременом српском језику / Ружица Бајић // Српска теологија данас : трећи годишњи симпосион 2011 (27–28. мај 2011). – Београд : Православни богословски факултет. – 3 (2012), 729–733. | Summary

БАЈИЋ ЛЕВУШКИНА 2012 – Језик покајања / Ружица Бајић Левушкина // Теолингвистика : међународни тематски зборник радова. – 2012, 116–128. | Summary

БАУК ВУЧКОВИЋ 2010 а – Сакрални језик у функцији уметничког изражавања / Снежана Баук Вучковић // Српска теологија данас : први годишњи симпосион 2009 (29–30. мај 2009). – Београд : Православни богословски факултет. – 2010, 408–413. | Резюме

БАУК ВУЧКОВИЋ 2010 б – Сакрални језик у функцији уметничког изражавања / Снежана Баук Вучковић // Српска теологија у двадесетом веку : истраживачки проблеми и резултати : зборник радова научног скупа. – 6 (2010), 167–172.

ВУЈИЋ. В 1974 – Општа реторика осветљена примерима, Сион, I, 1. (1974), 13–14.

ВУКАШИНОВИЋ 2010 – Преводи Свете Литургије оца Јустина Поповића / Владимир Вукашиновић // Српска теологија у двадесетом веку : истраживачки проблеми и резултати : зборник радова научног скупа. – 5 (2010), 30–41.

ВУКАШИНОВИЋ 2013 – Литургијски језик Цркве / Владимир Вукашиновић // Криза савремених језика теологије : Криза у комуникацији сакралних садржаја Цркава и верских заједница пред изазовима савременог друштва : зборник радова (са научног скупа, Београд, 25. април 2013. године). – Београд : Институт за културу сакралног – Монс Хемус. – 2013, 127–153.

ВУЛОВИЋ 2012 а – Лексикографска и фразеографска обрада неких лексема из области православне духовности у једнојезичним речницима савременог српског језика / Наташа Вуловић, Ружица Бајић // Црквене студије. – 9 (2012), 455–464. | Resume

ВУЛОВИЋ 2012 б – О лексици из сфере православне духовности у савременом турском језику / Наташа Вуловић, Марија Ђинђић // Српска теологија данас : трећи годишњи симпосион 2011 (27–28. мај 2011). – Београд : Православни богословски факултет. – 3 (2012), 734–738. | Summary

ВУЧКОВИЋ 2012 – О језику хришћанске културе – Библија као велика објава речи / Снежана Вучковић // Српска теологија данас : трећи годишњи симпосион 2011 (27–28. мај 2011). – Београд : Православни богословски факултет. – 2012, 659–663. | Summary

ГАДОМСКИ, КОНЧАРЕВИЋ 2012 – Теолингвистика : међународни тематски зборник радова = Теолингвистика : международный тематический сборник статей / главни уредници Александар К. Гадомски, Ксенија Кончаревић. – Београд : Универзитет, Православни богословски факултет Универзитета, Институт за теолошка истраживања, 2012 (Београд : Гласник). – 496.

ГОРГИЕВ 2009 – Семантичка и теолошко-филозофска одређења појма култура / Бранко Горгиев // Православна теологија и култура (зборник са научног скупа одржаног 25. и 26. децембра 2008. у Нишу). – Ниш : Центар за црквене студије (Ниш : Пунта). – 2009, 9–26. | Summary

ГРКОВИЋ-МЕЈЏОР, КОНЧАРЕВИЋ 2013 – Теолингвистичка проучавања словенских језика = Theolinguistic studies of slavic languages / уредници Јасмина Грковић-Мејџор, Ксенија Кончаревић. – Београд : Српска академија наука и уметности, Одбор за српски језик у светлу савремених лингвистичких теорија, 2013 (Београд : Планета принт). – 535. (Српски језик у светлу савремених лингвистичких теорија / Српска академија наука и уметности, Одељење језика и књижевности ; књ. 5) .

ДЕМОСТЕН 1912 – Демостенове беседе /Јован Туроман/, 1912 (Београд: Српска књижевна задруга) – 167

ДРАГИН 2010 – Дијахроно-синхрона перспектива лексеме *срце* у религијском дискурсу / Наташа Драгин, Гордана Штасни // Зборник Матице српске за књижевност и језик. – 51, 1 (2010), 33–52. | Резюме

ДРАГИЋЕВИЋ 2013 – Концепт *Бога* у српским народним пословицама / Рајна Драгићевић // Теолингвистичка проучавања словенских језика. – 2013, 71–85. | Summary

ДРАГУТИНОВИЋ 2004 – Основе наративне методе и њен значај за тумачење Светог писма Новога завета / Предраг Драгутиновић // Беседа. – 6 (2004), 119–142. | Zusammenfassung

ДРАГУТИНОВИЋ 2011 – Књижевне форме тумачења Новога завета и њихова рецепција код српских тумача / Предраг Драгутиновић // Српска теологија у двадесетом веку : истраживачки проблеми и резултати : зборник радова научног скупа. – 10 (2011), 13–25.

ДРАГУТИНОВИЋ 2012а – Значај критике текста за српске преводе Новог завета. Део први: Теоријска поставка / Предраг Драгутиновић // Српска теологија у двадесетом веку : истраживачки проблеми и резултати : зборник радова научног скупа. – 11 (2012), 31–41.

ДРАГУТИНОВИЋ 2012б – Значај критике текста за српске преводе Новог завета. Део други : Рецепција у српској преводилачкој теорији и пракси / Предраг Драгутиновић // Српска теологија у двадесетом веку : истраживачки проблеми и резултати : зборник радова научног скупа. – 12 (2012), 31–39.

ДРАГУТИНОВИЋ 2013 – Значај критике текста за српске преводе Новог завета. Део трећи: Перспективе за будући рад / Предраг Драгутиновић // Српска теологија у двадесетом веку : истраживачки проблеми и резултати : зборник радова научног скупа. – 13 (2013), 36–42.

ДРАШКОВИЋ 1946 – Српско црквено проповедништво XII–XV века по старим српским биографијама / др Чедомир Драшковић// Гласник српске патријаршије XXVII,9 (1946), 183–188.

ДРАШКОВИЋ 1958 – Реторичка основа црквене проповеди / др Чедомир Драшковић// Богословље II (XVIII) свеска 1, Београд (1958), 40–50. Zusammenfassung

ДРАШКОВИЋ 1967 – Криза проповедништва и његови проблеми / Чедомир Драшковић// Богословље год. IX (XXVI) свеска 1 и 2, Београд, (1967), 19–34.| Zusammenfassung | Резюме

ЂАКОВАЦ, Александар, „Догматика Јустина Поповића и њен значај за савремену (српску) богословску мисао“, у: Богољуб Шијаковић (ур.), *Српска теологија у двадесетом веку: истраживачки проблеми и резултати*, књига 4, Београд: ПБФ, 2009, 65–73.

ЂАКОВАЦ, Александар, „Догматика оца Јустина Ћелијског у историјском и савременом контексту“, у: Владимир Цветковић и Богдан Лубардић (ур.), *Мисао и мисија Светог Јустина Поповића*, Београд: Институт за филозофију и друштвену теорију Универзитета у Београду, ПБФУ у Београду, Ниш: Центар за византијско-словенске студије Универзитета у Нишу, 2019, 261–278.

ЂУРИЦА, Иларион, „Лик Оца Јустина“, *Видослов*, 17 (1999), 29–36.

ЂОРЂЕВИЋ (Милентија) 2007 – *Беседништво код Срба;* Центар за црквене студије (Ниш), 2007.

ЂОРЂЕВИЋ (Милентије) 2009 – О једној необичној појави у беседништву српских духовника / Милентије Ђорђевић // Православна теологија и култура (зборник са научног скупа одржаног 25. и 26. децембра 2008. у Нишу). – Ниш : Центар за црквене студије (Ниш : Пунта). – 2009, 129–135. | Summary

ЈЕВТИЋ, Атанасије, „Живопис оца Јустина“, у: *На Богочовечанском путу*, Београд: Манастир Ћелије, 1980, 5–96

ЈЕВТИЋ, Атанасије, „Поговор“, у: Јустин Поповић, *Тумачење Св. Еванђеља по Матеју*, Београд: Манастир Ћелије, 1979, 529–535

ЈЕВТИЋ, Атанасије, „Поговор“, у: Јустин Поповић, *Тумачење Посланица Св. Јована Богослова*, Београд: Манастир Ћелије 1982, 75–76

ЈЕВТИЋ, Атанасије, „Реч уз ово издање“, у: Јустин Поповић, *Тумачење посланице прве и друге Коринћанима Светог Апостола Павла*, Београд: Манастир Ћелије 1983, 481–491

ЈЕВТИЋ, Атанасије, „Отац Јустин о Достојевском“, *Теолошки погледи*, 14/4 (1981), 74–76

ЈЕВТИЋ, Атанасије, „Поговор“, у: Јустин Поповић, *Пут богопознања*, Београд: Манастир Ћелије, 1987, 229–241

ЈЕВТИЋ, Атанасије, „Богохуманизам оца Јустина“, *Хришћанска мисао*, 4–6 (1994), 8–10

ЈЕВТИЋ, Атанасије, „Реч о Беседама оца Јустина Новог“, *Видослов*, 14 (1998), 103–104

ЈЕВТИЋ, Атанасије, „О 110. годишњици рођења и 25. годишњици престављења оца Јустина Ћелијског“, *Видослов*, 32 (2004), 202–205

ЈЕВТИЋ, Атанасије, *Преподобни Јустин Нови Ћелијски (Житије, Акатист, чуда)*, Београд: Манастир Ћелије, 2005

ЈЕВТИЋ, Атанасије, „Кратак живопис Светог Аве Јустина“, у: Свети Јустин Поповић, *Богоносни Христослов*, Света Гора Атонска: Манастир Хиландар, 2007, 7–21

ЈЕЛИЋ 2001 – Античка и српска реторика /Војислав Јелић/ – Београд : Чигоја штампа 2001.

ЈЕЛИЋ 2011 – Трагови реторике /Војислав Јелић/ – Београд : Православни богословски факултет Универзитета, Институт за теолошка истраживања, 2011.

ЈОВАНКИН У. В 1954 – О Црквеном беседништву /Јованкин Урош В.// Весник орган свештеничког удружења, VI, 124, Београд, 4.

ЈОВАНОВИЋ 2022 – Језик и речник Светог владике Николаја Велимиоривића (диференцијални приступ) / Владан З. Јовановић. Београд: Институт за српски језик САНУ, 2022.

ЈОВАНОВИЋ СИМИЋ 2012 – О лексемама „Бог“, „ђаво“, „анђео“ и „јеванђеље“ у српским народним пословицама / Јелена Јовановић Симић // Теолингвистика : међународни тематски зборник радова. – 2012, 175–181. | Zusammenfassung

ЈОВАНОВИЋ СИМИЋ 2013 – Паралелизам и сличне фигуре у језику празничних порука патријарха Павла / Јелена Јовановић Симић // Теолингвистичка проучавања словенских језика. – 2013, 87–94. | Zusammenfassung

ЈОВИЋ 2009 – Акатист као химнографска форма / Александра Јовић // Православна теологија и култура (зборник са научног скупа одржаног 25. и 26. децембра 2008. у Нишу). – Ниш : Центар за црквене студије (Ниш : Пунта). – 2009, 159–168. | Summary

ЈОВИЋ, Павле, „Срби о Светом Јустину Поповићу“, у: Владимир Цветковић и Богдан Лубардић (ур.), *Мисао и мисија Светог Јустина Поповића*, Београд: Институт за филозофију и друштвену теорију Универзитета у Београду, ПБФУ у Београду, Ниш: Центар за византијско-словенске студије Универзитета у Нишу, 2019, 393–413.

КВИНТИЛИЈАН 1967 – Образовање говорника, одабране стране /Марко Фабије Квинтилијан/, превод- Петра Пејчиновић. – Сарајево: Издавачко предузеће Веселин Маслеша, 1967.

КЕРКЕЗ 2007 – Концепт *грех* као део језичке слике света код Руса и Срба / Драгана Керкез // Српски језик и друштвена кретања. – Крагујевац : Скупштина града : Универзитет, Филолошко-уметнички факултет : Кораци. – 2007, 309–316. | Резюме

КЕРКЕЗ 2013 – Језички концепт *чудо* у руском језику : у поређењу са српским // Теолингвистичка проучавања словенских језика. – 2013, 95–111. | Резюме

КНЕЖЕВИЋ 2009 – О неким карактеристикама религијског стила енглеског и српског језика / Ивана Кнежевић // Стил. – 8 (2009), 65–76. | Summary

КНЕЖЕВИЋ 2010 б – Религијски стил као предмет теолингвистичких проучавања / Ивана Кнежевић // Српска теологија данас : први годишњи симпосион 2009 (29–30. мај 2009). – Београд : Православни богословски факултет. – 1 (2010), 403–407. | Summary

КНЕЖЕВИЋ 2010 в – Теолошки дискурс енглеског и српског језика : лексичко-семантички и стилистички проблеми превођења / Ивана Кнежевић. – Београд : Православни богословски факултет Универзитета, Институт за теолошка истраживања, 2010. – 125.

КНЕЖЕВИЋ 2011 а – Дела владике Николаја у преводу на енглески језик / Ивана Кнежевић // Српска теологија данас : други годишњи симпосион 2010 (28–29. мај 2010). – Београд : Православни богословски факултет. – 2 (2011), 634–643. | Summary

КНЕЖЕВИЋ 2011 б – Интертекстуалност као дистинктивно обележје научног стила са посебним освртом на теолошке научне радове на енглеском и српском језику / Ивана Кнежевић // Стил. – 10 (2011), 213–223. | Summary

КНЕЖЕВИЋ 2012 а – Композиција научних радова из области теологије / Ивана Кнежевић // Теолингвистика : међународни тематски зборник радова. – 2012, 192–199. | Summary

КНЕЖЕВИЋ 2012 б – Религијски стил и научни стил у области теологије: сличности и разлике / Ивана Кнежевић // Стил. – 11 (2012), 151–161. | Summary

КНЕЖЕВИЋ 2012 в – Специфичности ортографије теолошких научних радова / Ивана Кнежевић // Српска теологија данас : трећи годишњи симпосион 2011 (27–28. мај 2011). – Београд : Православни богословски факултет. – 3 (2012), 752–762. | Summary

КНЕЖЕВИЋ 2013 а – Религијски стил као посебан функционално-стилски комплекс / Ивана Кнежевић // Богословље. – 72, 1 (2013), 186–193.

КНЕЖЕВИЋ 2013 б – Ускостручни термини у теолошким академским радовима / Ивана Кнежевић // Теолингвистичка проучавања словенских језика. – 2013, 113–127. | Summary

КОНЧАРЕВИЋ 2001б – Црквенословенски језик на размеђу миленијума : проблеми и перспективе функционисања / Ксенија Кончаревић // Славистика. – 5 (2001), 24–32. | Резюме

КОНЧАРЕВИЋ 2002а – Проблеми опште лингвистике у светлости православне теологије / Ксенија Кончаревић // Богословље. – 60 (2002), 95–109.

КОНЧАРЕВИЋ 2003в – Социолингвистические аспекты церковнославянского языка сегодня / Ксения Кончаревич // Зборник Матице српске за славистику. – 63 (2003), 105–117. | Резюме

КОНЧАРЕВИЋ 2004а – Језик и православна духовност – теоријске основе и правци истраживања / Ксенија Кончаревић // Богословље. – 49, 1–2 (2004), 149–175.

КОНЧАРЕВИЋ 2004б – Проект „Язык и православная духовность“ : результаты и перспективы исследований / К. Кончаревич // Проекты по сопоставительному изучению русского и других языков (VI Международный симпозиум МАПРЯЛ, Белград, 1–4 июня 2004). – Београд : Славистичко друштво Србије. – 2004, 106–114.

КОНЧАРЕВИЋ 2004в – Рад на иновирању црквенословенске норме током XIX и XX века / Ксенија Кончаревић // Славистика. – 8 (2004), 36–42. | Резюме

КОНЧАРЕВИЋ 2005а – Из проблематике новије црквенословенске нормативистике : рад на иновирању црквенословенске норме у Русији током 19. и 20. века / Ксенија Ј. Кончаревић // Зборник Матице српске за славистику. – 67 (2005), 91–111.

КОНЧАРЕВИЋ 2006а – Језик и православна духовност : студије из лингвистике и теологије језика / Ксенија Кончаревић. – Крагујевац : Каленић, 2006. – 461.

КОНЧАРЕВИЋ 2006ђ – Црквенословенски језик кроз призму лингвокултурологије : оглед системско-структуралне анализе / Ксенија Кончаревић // Зборник Матице српске за славистику. – 70 (2006), 125–155. | Резюме

КОНЧАРЕВИЋ 2007б – Лингвистика и теологија: сфере интеракцције / Ксенија Кончаревић // Богословље. – 66 (2007), 71–86.

КОНЧАРЕВИЋ 2008а – Лингвистичка карта сакралних језика Pax Slavia Orthodoxa из дијахронијске и синхронијске перспективе / Ксенија Кончаревић // Годишњак : часопис за теолошко-философска и текућа питања Православног богословског факултета „Свети Василије Острошки“ у Фочи. – 7, 7 (2008), 11–26. | Резюме, Summary

КОНЧАРЕВИЋ 2008б – Лингвистичка проблематика превођења Светог Писма у огледалу српске црквене периодике (1868–1970) / Ксенија Кончаревић // Српска теологија у двадесетом веку : истраживачки проблеми и резултати : зборник са научног скупа. – 3 (2008), 27–34.

КОНЧАРЕВИЋ 2008г – Социолингвистички аспекти полилингвизма сакралних језика у оквирима *Pax Slavia Othodoxa* / Ксенија Кончаревић // Зборник Матице српске за славистику. – 73 (2008), 213–225. | Резюме

КОНЧАРЕВИЋ 2009а – Графијско-ортографска обележја сакралног функционалностилског комплекса у српском и руском језику : из социолингвистичке и нормативистичке перспективе / Ксенија Кончаревић // Зборник Матице српске за славистику. – 75 (2009), 11–38. | Резюме

КОНЧАРЕВИЋ 2010а – Научни стил руског језика у области теологије / Ксенија Кончаревић // Српска теологија данас : први годишњи симпосион 2009 (29–30. мај 2009). – Београд : Православни богословски факултет. – 1 (2010), 414–427.

КОНЧАРЕВИЋ 2010б – Научни стил руског језика у области теологије : лингвистички и лингводидактички аспекти / Ксенија Кончаревић // Српска теологија у двадесетом веку : истраживачки проблеми и резултати : зборник радова научног скупа. – 6 (2010), 138–153. | Резюме

КОНЧАРЕВИЋ 2010в – Комуникативна личност српског парохијског свештеника : методолошке схеме и резултати параметарског истраживања / Ксенија Кончаревић // Црквене студије. – 7 (2010), 267–283. | Резюме

КОНЧАРЕВИЋ 2010г – О неким аспектима комуникативне културе свештенства у српској говорној и социокултурној средини / Ксенија Кончаревић // Стил. – 9 (2010), 189–200. | Summary

КОНЧАРЕВИЋ 2010д – Српска сакрална комуникативна култура као предмет лингвистичких истраживања / Ксенија Кончаревић // Научни састанак слависта у Вукове дане. – 39, 1 (2010), 73–82. | Резюме

КОНЧАРЕВИЋ 2010ђ – Теоријско-методолошке основе проучавања сакралних комуникативних култура *Pax Slavia Orthodoxa* : ситуативни модел анализе / Ксенија Кончаревић // Славистика. – 14 (2010), 89–95. | Резюме

КОНЧАРЕВИЋ 2011а – Дневнички записи оца Јустина Поповића / Ксенија Кончаревић // Отац Јустин Поповић – живот и дело. Зборник радова са научног скупа (Врање, 4. април 2009). – Врање: Православна епархија врањска. – 2011, 124–139.

КОНЧАРЕВИЋ 2011 б – Језик сакралног као предмет русистичких испитивања / Ксенија Кончаревић // Јужнословенски филолог. – 67 (2011), 163–184. | Резюме

КОНЧАРЕВИЋ 2011д – Лексикографска обрада теолошке терминологије : лингвистички и лингводидактички аспекти / Ксенија Кончаревић // Језик струке: изазови и перспективе. Зборник радова са Друге међународне конференције (Београд, 4–5. фебруар 2011). – Београд: Друштво за стране језике и књижевности Србије. – 2011, 163–171.

КОНЧАРЕВИЋ 2011е – О патристичким изворима неких савремених лингвистичких схватања / Ксенија Кончаревић // Теолошки погледи. – 2 (2011), 55–66. | Резюме

// Богословље. – 60 (2002), 95–109.

КОНЧАРЕВИЋ 2011з – Посланица као жанр сакралне комуникације : лингвистички и лингводидактички аспекти / Ксенија Кончаревић // Српска теологија у двадесетом веку : истраживачки проблеми и резултати : зборник радова научног скупа. – 10 (2011), 299–329. | Резюме

КОНЧАРЕВИЋ 2011и – Славистичка испитивања у теолингвистици: истраживачки проблеми и резултати / Ксенија Кончаревић // Црквене студије. – 8 (2011), 187–213. | Резюме

КОНЧАРЕВИЋ 2012а – Говор православних клирика и верника у српској и руској језичкој и социокултурној средини : социолингвистичке детерминанте и конфронтациона системско-структурална анализа / Ксенија Кончаревић // Црквене студије. – 9 (2012), 465–493. | Резюме

КОНЧАРЕВИЋ 2012б – Источноевропска теолингвистка данас : општа лингвистика, славистика, стране филологије / Ксенија Кончаревић // Српска теологија у двадесетом веку : истраживачки проблеми и резултати : зборник радова научног скупа. – 11 (2012), 145–171. | Резюме

КОНЧАРЕВИЋ 2012в – Лексички систем православног социолекта у савременом српском и руском језику : оглед конфронтационе анализе / Ксенија Кончаревић // Октоих. – 3 (2012), 27–38.

КОНЧАРЕВИЋ 2012г – Норме вербалног комуникацијског понашања у православном социолекту српског и руског језика / Ксенија Кончаревић // Теолингвистика : међународни тематски зборник радова. – 2012, 102–115. | Резюме

КОНЧАРЕВИЋ 2012д – Норме комуникацијског понашања у православном социолекту српскога језика / Ксенија J. Кончаревић // Научни састанак слависта у Вукове дане. – 2012, 81–91. | Резюме

КОНЧАРЕВИЋ 2012ђ – О базичним конституентима стилистике сакрума / Ксенија Кончаревић // Српска теологија у двадесетом веку : истраживачки проблеми и резултати : зборник радова научног скупа. – 12 (2012), 113–141. | Резюме

КОНЧАРЕВИЋ 2012е – О једном могућем приступу лексикографији теолошких речника : Организациони принципи и конструкцијска решења / Ксенија Кончаревић, Милан Радовановић // Српска теологија данас : трећи годишњи симпосион 2011 (27–28. мај 2011). – Београд : Православни богословски факултет. – 3 (2012), 718–728. | Резюме

КОНЧАРЕВИЋ 2012ж – О конститутивним обележјима православног социолекта у савременом српском језику : оглед системско-структуралне анализе / Ксенија Кончаревић // Стил. – 11 (2012), 163–176. | Summary

КОНЧАРЕВИЋ 2012з – Уз питање о класификацији сакралних жанрова у славистичкој науци / Ксенија Кончаревић // Славистика. – 16 (2012), 102–109.

КОНЧАРЕВИЋ 2012и – Уместо поговора : Перспективе српске теолингвистике / Ксенија Кончаревић // Теолингвистика : међународни тематски зборник радова. – 2012, 482–496. | Резюме

КОНЧАРЕВИЋ 2013а – Конфронтациона теолингвистика словенских језика : правци истраживања / Ксенија Кончаревић // Теолингвистичка проучавања словенских језика. – 2013, 129–152. | Резюме

КОНЧАРЕВИЋ 2013б – О базичним категоријама конфронтационих теолингвистичких истраживања : на материјалу словенских језика / Ксенија Кончаревић. – Српски језик. – 18 (2013), 5–22.

КОНЧАРЕВИЋ 2013в – О неким нормативистичким питањима у језику сакрума / Ксенија Кончаревић // Српска теологија у двадесетом веку : истраживачки проблеми и резултати : зборник радова научног скупа. – 13 (2013), 79–99. | Резюме

КОНЧАРЕВИЋ 2013ж – Религиолект као израз идентитета заједнице: православна перспектива / Ксенија Кончаревић // Смисао. – II/1, (2013), 62–76.

КОНЧАРЕВИЋ 2013з – Сакрална комуникација: норме, традиције, средства / Ксенија Кончаревић. – Београд: Православни богословски факултет, Институт за теолошка истраживања, 2013. – 366.

КОНЧАРЕВИЋ 2013и – Српска теолингвистика данас : Актуелни задаци и правци стратегије развоја / Ксенија Кончаревић // Српска теологија данас : четврти годишњи симпосион 2012 (25–26. мај 2011). – Београд : Православни богословски факултет. – 4 (2013), 648–664. | Резюме

КОНЧАРЕВИЋ 2013ј – Стилистички аспекти жанра црквене посланице у савременом српском језику / Ксенија J. Кончаревић // Научни састанак слависта у Вукове дане. – 42/1 (2013), 395–405. | Резюме

КОНЧАРЕВИЋ 2013к – Црквенословенски елементи у православном социолекту рускога и српског језика / Ксенија Кончаревић // Српска теологија у двадесетом веку : истраживачки проблеми и резултати : зборник радова научног скупа. – 14 (2013), 174–191. | Резюме

КОНЧАРЕВИЋ 2014а – „О сакралној генологији као конституенти словенске теолингвистике“, *Филолошки преглед*, књ. XLI/1 (2014) 9–28.

КОНЧАРЕВИЋ 2014б „Проповед као жанр сакралне комуникације: лингвистички и лингводидактички аспекти“, [У:] Б. Шијаковић (уред.), *Српска теологија у двадесетом веку: Истраживачки проблеми и резултати*, књ. 15, Београд: Православни богословски факултет 2014, 153–178.

КОНЧАРЕВИЋ 2014 в „Преглед теолингвистичких испитивања у Русији, Украјини и Пољској (грађа за библиографију)“, [У:] Б. Шијаковић (уред.), *Српска теологија у двадесетом веку:*

Истраживачки проблеми и резултати, књ. 16, Београд: Православни богословски факултет 2014, 151–178.

Коаутор са А. К. Гадомским.

КОНЧАРЕВИЋ 2014 г „Кирилометодијевске традиције и савремено богослужбено стваралаштво Руске и Српске Православне Цркве (поводом 1150 година од првог служења Литургије на словенском језику)“, *Славистика*, књ. 18 (2014) 345–352.

КОНЧАРЕВИЋ 2014 д „Вопрос о богослужебном языке и литургическое возрождение в Сербской Церкви XIX – XX вв.“, [В сб.:] Е. Потехина, А. Кравецкий (ред.), *Православие в славянском мире: история, культура, язык.* Olzstyn: Centrum Badan Europy Wschodnijej, 2014, (Fontes Slavia Orthodoxa, I), 211–227.

КОНЧАРЕВИЋ 2015 а *Поглед у теолингвистику,* Београд: Јасен 2015, 364 стр

КОНЧАРЕВИЋ 2015 б „Уз питање о основној јединици теолингвистичких испитивања: инвентаризација теонема и методолошки приступи њиховом проучавању“, [У:] Б. Шијаковић (уред.), *Српска теологија у двадесетом веку: Истраживачки проблеми и резултати*, књ. 17, Београд: Православни богословски факултет 2015, 144–160.

КОНЧАРЕВИЋ 2015 в „Језик сакралног и сакрално у језику: теоријско-методолошке основе и сфере истраживања“, *Црквене студије*, год. XII, бр. 12 (2015) 77–93.

КОНЧАРЕВИЋ 2015 г „Лексика и фразеологија као предмет теолингвистичког испитивања (на материјалу руског и српског језика)“, *Филолошки преглед*, књ. XLII/2 (2015) 55–72.

КОНЧАРЕВИЋ 2015 д „Јустин Поповић и почеци богослужбене употребе савременог српског књижевног језика“. *Научни састанак слависта у Вукове дане*, књ. 44/1 (2015), 49–58.

КОНЧАРЕВИЋ 2015 ђ „Сербское богослужение – исторический обзор и современное состояние“, *Przegląd Wschodnioeuropejski*, VI/1 (2015) 11–26.

КОНЧАРЕВИЋ 2015е „Эмоциональное и рациональное в научно-богословском стиле русского языка“, [В сб.:] П. А. Лекант (ред.), *Рациональное и эмоциональное в русском языке.* Сборник трудов международной научной конференции (Москва, 20–21 ноября 2015), Москва: ИИУ МГОУ, 2015, 220–224.

КОНЧАРЕВИЋ 2016а „Српска теолингвистика данас: истраживачки проблеми и резултати“, *Јужнословенски филолог*, књ. 82, св. 1–2 (2016) 159–186.

Коаутор са С. Петровићем.

КОНЧАРЕВИЋ 2016б „Експресивност у научном стилу теолошких дисциплина“. *Научни састанак слависта у Вукове дане*, књ. 45/1 (2016), 275–284.

КОНЧАРЕВИЋ 2016в „О појмовно-категоријалном аспекту теолингвистике“, у: С. Шмуља (уред.), „Србистика данас. Проблеми и перспективе савременог тумачења српског језика, књижевности и културе“, књ. 1. Зборник радова са међународног научног скупа (23–26 март 2016). Бањалука: Филолошки факултет, 2016, 7–27.

КОНЧАРЕВИЋ 2017а *Језик и религија. Појмовник теолингвистике,* Београд: Јасен 2017, 348 стр.

КОНЧАРЕВИЋ 2019 „Језик и стил теолошких расправа о. Јустина Поповића“, *Црквене студије*, бр. 16/2 (2019) 717–730.

КОНЧАРЕВИЋ 2020 „Гимнография на современном сербском языке: лексика, стилистика, интертекстуальность“, *Вестник Свято-Филаретовского православного богословского института*, вып. 36 (2020), 58–79.

КОНЧАРЕВИЋ 2021 а „Језик и стил теолошких расправа епископа Атанасија Јевтића)“. У: А. Јефтић, М. Кнежевић, Р. Кисић (уред,), Вера и мисао у вртлогу времена. Међународни зборник радова у част митрополита Амфилохија (Радовића) и епископа Атанасија (Јевтића). Београд: Православни богословски факултет Универзитета у Београду, Подгорица: Матица српска – Друштво чланова у Црној Гори, Фоча: Православни богословски факултет „Свети Василије Острошки“ Универзитета у Источном Сарајеву, 2021, стр. 485–504.

КОНЧАРЕВИЋ 2021 б „Српски језик у светлу теолингвистичких истраживања“**.** У: Научни састанак слависта у Вукове дане, 50/1, 2021, 235–243.

КОНЧАРЕВИЋ 2021 в „Лингвокултуролошки аспекти терминографије (на примеру теолошког речника)“. У: Н. Ивановић (уред.), Лексикографија и лексикологија у светлу актуелних проблема. Зборник радова са међународног научног скупа 29–30. 10. 2020. Београд: Институт за српски језик САНУ, 2021, стр. 1083–1098.

КОНЧАРЕВИЋ 2022 „Језик и стил проповеди епископа Хризостома Војиновића“. У: Византијско-словенска чтенија 5. Зборник радова са међународног научног скупа 13.11.2021. Ниш: Центар за византијско-словенске студије, 2022, стр. 125–142.

КОНЧАРЕВИЋ 2023 „Стваралаштво припадника богомољачког покрета: жанровске и стилске карактеристике“. У: Византијско-словенска чтенија 6. Зборник радова са међународног научног скупа 25.11.2022. Ниш: Центар за византијско-словенске студије, 2023, стр. 337–350.

КОСТИЋ, Љубиша, „Онтолошка основа и садржај у беседништву преп. Јустина Ћелијског“, у: Владимир Цветковић и Богдан Лубардић (ур.), *Мисао и мисија Светог Јустина Поповића*, Београд: Институт за филозофију и друштвену теорију Универзитета у Београду, ПБФУ у Београду, Ниш: Центар за византијско-словенске студије Универзитета у Нишу, 2019, 233–259.

КОСТИЋ, Слободан, „Поучење преподобног оца Јустина Ћелијског о просвети“, *Црквене студије*, 1 (2004) 187–193.

ЛЕВУШКИНА 2012 – Лексика у делу Св. Серафима Ђарића (игумана манастира Св. Тројице код Пљеваља) / Ружица Левушкина // Српско језичко насљеђе на простору данашње Црне Горе и српски језик данас : Зборник радова са Међународног научног скупа одржаног у Херцег Новом 20–23. априла 2012. године. – Никшић и др. : Матица српска. Друштво чланова у Црној Гори и др, 2012, 393–407. | Резюме

ЛЕВУШКИНА 2013 – Теоними у савременом српском језику / Ружица Левушкина // Теолингвистичка проучавања словенских језика. – 2013, 167–177. | Резюме

ЛУБАРДИЋ 2000 – Хришћанство, инкултурација и биће књиге – од језика до личности / Богдан М. Лубардић // Богословље. – 44, 1–2 (2000), 91–148.

ЛУБАРДИЋ, Богдан и Владимир Цветковић, „Јустиниолошке студије у српском и европском контексту: Studia Iuustiniana Serbica – collationes“, у: Владимир Цветковић и Богдан Лубардић (ур.), *Мисао и мисија Светог Јустина Поповића*, Београд: Институт за филозофију и друштвену теорију Универзитета у Београду, ПБФУ у Београду, Ниш: Центар за византијско–словенске студије Универзитета у Нишу, 2019, 7–25.

МАРИЋ 2013 – О једном културолошки маркираном концепту из сакралне сфере у руском језику у поређењу са српским / Биљана Марић // Теолингвистичка проучавања словенских језика. – 2013, 179–193. | Резюме

МИЈАЧ Б. 1959 – Предмет проповеди по учењу светог апостола Павла /Мијач Божидар// Православна мисао II, 1 (1959), 3–14.

МИЛОШЕВИЋ, Ненад С., „Допринос архимандрита Јустина Поповића унапређењу литургијске свести код Срба“, у: Богољуб Шијаковић (ур.), *Српска теологија у двадесетом веку: истраживачки проблеми и резултати*, књига 2, Београд: ПБФ 2008, 47–53.

МИЉКОВИЋ 2011 – Божићне посланице Српске православне цркве као жанр јавне комуникације / Вања Миљковић // Синтезис. – 3, 1 (2011), 117–146. | Summary

НИКИТОВИЋ 2009 – Сложенице у „Философским урвинама“ Оца Јустина (Поповића) / Зорица Никитовић // Српски језик. – 14 (2009), 557–583.

НИКИТОВИЋ 2012 – Сакралност као семантичка категорија / Зорица В. Никитовић // Наука и идентитет. Филолошке науке : зборник радова са Научног скупа (Пале, 21–22. мај 2011). – Пале : Филозофски факултет, 2012, 245–257.

НИКИТОВИЋ 2013 – Сакралност пјесничког језика / Зорица Никитовић // Српска теологија данас : четврти годишњи симпосион 2012 (25–26. мај 2011). – Београд : Православни богословски факултет. – 4 (2013), 595–608.

НУШИЋ 2015 – Реторика, Наука о беседништву, Сремски Карловци : Каирос 2015.

ПЕТРОВИЋ, Ђорђе Н., „Евхаристијска радост у *Догматици* Јустина Поповића: одраз једног протагонисте“, у: Владимир Цветковић и Богдан Лубардић (ур.), *Мисао и мисија Светог Јустина Поповића*, Београд: Институт за филозофију и друштвену теорију Универзитета у Београду, ПБФУ у Београду, Ниш: Центар за византијско-словенске студије Универзитета у Нишу, 2019.

ПЕТРОВИЋ 2022 – Петровић, Срђан Р. *Лексика из сфере православне духовности у савременом руском и српском језику: лексичко-семантички, лексикографски и лингвокултуролошки аспекти*. Необјављена докторска дисертација. Београд: Филолошки факултет Универзитета у Београду, 2022, 590 стр.

ПИПЕР 2013 – О говорном догађају у светлу теолингвистике / Предраг Пипер // Теолингвистичка проучавања словенских језика. – 2013, 211–226. | Резюме

ПРАЛИЦА 2006 – Религијски и идеолошки дискурс у посланицама Српске православне цркве / Дејан Пралица // Религија и толеранција. – 5 (2006), 41–52.

ПОПОВИЋ 1998 – Празничне беседе [Беседе преподобног Оца Јустина (Ћелијског)]. [Т. 1] / Јустин Поповић/ Ваљево : Наследници Оца Јустина, 1998.

ПОПОВИЋ 1998б – Недељне беседе [Беседе преподобног Оца Јустина (Ћелијског)]. [Т. 2] / Јустин Поповић/ Београд : Наследници Оца Јустина, 1998.

ПОПОВИЋ 1998в – Пасхалне беседе [Беседе преподобног Оца Јустина (Ћелијског)]. [Т. 3] / Јустин Поповић/ Београд : Наследници Оца Јустина; Ваљево : Манастир Ћелије, 1998.

ПОПОВИЋ, Јустин, „О духу времена“, *Хришћански живот* 4 (април 1923), 145–150; прештампано у: Јустин Поповић, *О духу времена*, Београд: Политика 2005, 146–151

ПОПОВИЋ, Јустин, „Хроника – Политика или празне сујете“, *Хришћански живот*, 6 (јун 1923), 311–313

ПОПОВИЋ, Јустин, „Унутрашња мисија наше Цркве: реализација Православља“, *Хришћански живот*, 9 (септембар 1923), 285–290

ПОПОВИЋ, Јустин, „Страшна тајна Живе цркве“, *Хришћански живот*, 12 (децембар 1924)

ПОПОВИЋ, Јустин, „Богочовечански конзервативизам и неки наши црквени модернисти“, *Хришћански живот*, 2 (фебруар 1925), 82–83

ПОПОВИЋ, Јустин, „Зеница трагизма“, *Хришћански живот*, 11 (новембар 1925). Прештампано у: Отац Јустин Поповић, *Философске урвине*, Београд, 1987, 15–20

ПОПОВИЋ, Јустин, „Наша интелигенција и наша Црква“, *Хришћански живот*, 10–12 (октобар–децембар 1926), 385–396

ПОПОВИЋ, Јустин, „Растко и савремена српска омладина“, *Светосавље*, 12 (1935) 58–61. Прештампано и цитирано на основу: Преподобни Отац Јустин, *Сетве и жетве:чланци и мањи списи* (Сабрана дела Светог Јустина Новог у 30 књига, књига 20), Београд: Наследници Оца Јустина и Манастир Ћелије код Ваљева, 2007, 261–263

ПОПОВИЋ, Јустин, „О суштини православне аксиологије и критериологије“, *Богословље*, 1 (1935), 1–22

ПОПОВИЋ, Јустин, „Тајна личности Митрополита Антонија и његов значај за православно словенство“, *Богословље*, 14/1 (1939), 40–53. Прештампано у: Преподобни Отац Јустин, *Сетве и жетве*, 547–551

ПОПОВИЋ, Јустин, „Светосавско свештенство и политичке партије“, *Жички благовесник* 12 (1940), 20–23; 2 (1941). Прештампано у: Преподобни Отац Јустин, Сетве и жетве, 547–551

ПОПОВИЋ, Јустин, *Православна философија Истине: Догматика Православне Цркве*, књига III, Београд: Манастир Ћелије, 1978

ПОПОВИЋ, Јустин, *Достојевски о Европи и Словенству*, Београд: Просвета, 1981

ПОПОВИЋ, Јустин, „Беседа 2. на парастосу Владици Николају (1966)“, у: Преподобни отац Јустин, *Празничне беседе (Сабрана дела Светог Јустина Новог у 30 књига*, књига 1), Београд: Наследници Оца Јустина и Манастир Ћелије код Ваљева, 1999, 443–449

ПОПОВИЋ, Јустин, „Зашто и како читати Свето Писмо“, у: Преподобни отац Јустин, *Тумачење Светог Еванђеља по Матеју (Сабрана дела Светог Јустина Новог у 30 књига*, књига 10), Београд: Наследници оца Јустина и Манастир Ћелије код Ваљева, 2000, 7–12

ПОПОВИЋ, Јустин, „На вододелници култура“, у: Јустин Поповић, *О духу времена*, Београд: Политика, Народна књига, 2005, 49–63

ПОПОВИЋ, Јустин, „О неприкосновеном величанству човека“, у: Свети Јустин, *Богоносни Христолов*, 105–114

ПОПОВИЋ, Јустин, „Подвижничка, гносеолошка и еклисиолошка поглавља“, Свети Јустин, *Богоносни Христолов*, 191–210

ПОПОВИЋ, Јустин, „Писмо будућем монаху о омолитвљењу ума“, у: Преподобни Јустин Нови Ћелијски, *На Богочовјечанском путу*, Ваљево: Манастир Ћелије, 2014, 299–301

ПОПОВИЋ, Јустин, „Свеска I: Запис 1916. г. – Лондон“, у: Преподобни Јустин Ћелијски, *Записи, дневници, мања дела (Сабрана дела Светог Јустина Новог у 30 књига*, књига 22), Београд: Наследници оца Јустина и манастир Ћелије код Ваљева, 2017, 23–70

ПОПОВИЋ, Јустин, „Са свима светима. Предговор и поговор *Житија Светих*“, у: Преподобни Јустин Ћелијски, *Човек и Богочовек*, Ваљево: Манастир Ћелије, 2018, 57–76

ПОПОВИЋ, Јустин, „Врховна севредност и врховно свемерило“, у: Преподобни Јустин Ћелијски, *Човек и Богочовек*, 2018, 79–102

ПОПОВИЋ, Јустин, „Подвижничко-гносеолошке и еклисиолошке главе“, у: Преподобни Јустин Ћелијски, *Човек и Богочовек*, 2018, 139–254

ПОПОВИЋ, Преподобни Отац Јустин, Писма *I (Сабрана дела Светог Јустина Новог у 30 књига*, књига 23/1), Београд: Манастир Ћелије код Ваљева 2020

ПОПОВИЋ, Преподобни Отац Јустин, *Писма II (Сабрана дела Светог Јустина Новог у 30 књига*, књига 23/2), Београд: Манастир Ћелије код Ваљева, 2020

ПОПОВИЋ Л. 1898 – Омилитика или упутство у цквеном беседништву /по Амфитеатрову и Таворову// Поповић Лазар/ – Просвјета Цетиње IX, (1898). 1, 29–30; 2, 112–123; 3, 200–210;4, 261–269; 5, 329–335; 6, 384–390; 7, 434–440; 8, 491–499; 9–10, 547–562;11–12, 601–621; Цетиње X (1899), 13–29.

РАДИЋ 2013 – Тројство као унапред задат модел организације језика / Јованка Ј. Радић // Српска теологија данас : четврти годишњи симпосион 2012 (25–26. мај 2011). – Београд : Православни богословски факултет. – 4 (2013), 631–642. | Резиме

РАДОВАНОВИЋ 2012 – Сакрална лексика као предмет лексикографске обраде у преводним речницима : лингвокултуролошки аспекти / Милан Радовановић, Ксенија Кончаревић // Теолингвистика : међународни тематски зборник радова. – 2012, 429–441. | Резюме

РАДОВИЋ 2010 – Тајна језика / Амфилохије Радовић // Слово. – 7, 27–28 (2010), 37–44.

РАКИЋ 2005 – О синодском преводу Новога завета / Радомир Ракић // Годишњак : часопис за теолошко–философска и текућа питања Православног богословског факултета „Свети Василије Острошки“ у Фочи. – 4, 4 (2005), 275–285. | Резюме, Summary

РАНКОВИЋ 2009 – Делатност Срба у XX веку на стандардизацији црквенословенског језика / Зоран Ранковић // Српска теологија у двадесетом веку : истраживачки проблеми и резултати : зборник радова научног скупа. – 4 (2009), 86–90.

РЕЉИЋ 2013 – Асоцијативни искази у контексту „сапребивања у телу или у истом духу” и њихов комуникацијски потенцијал / Митра Рељић // Теолингвистичка проучавања словенских језика. – 2013, 235–254. | Резюме

РИСТИЋ 2010 – Статус црквене лексике у корпусу савременог српског (на примеру Речника САНУ) / Стана Ристић // Српска теологија данас : први годишњи симпосион 2009 (29–30. мај 2009). – Београд : Православни богословски факултет. – 1 (2010), 451–459. |

РИСТИЋ 2012 – Национална етика и култура у концептима неких речи српског језика / Стана Ристић // Теолингвистика : међународни тематски зборник радова. – 2012, 153–166. | Резюме

РИСТИЋ 2013 – Коцепт дома у религијском дискурсу / Стана Ристић // Теолингвистичка проучавања словенских језика. – 2013, 255–275. | Summary

САМАРЏИЈА-ГРЕК 2011 – Глаголски прилози садашњи *говорећи* и *одговарајући* у „Новом завјету” Вука Караџића и њихови еквиваленти у оригиналном тексту и неким француским преводима / Татјана Самарџија-Грек // Научни састанак слависта у Вукове дане. – 40, 1 (2011), 543–556. | Résumé

СИМИЋ 2012 – Лингвистичке и стилске особености у језику Вукова превода Новог завјета / Радоје Д. Симић, Јелена Р. Јовановић Симић // Теолингвистика : међународни тематски зборник радова. – 2012, 394–401. | Zusammenfassung

СИМИЋ 2013 – О пастирској речи патријарха Павла / Радоје Симић // Теолингвистичка проучавања словенских језика. – 2013, 277–284. | Zusammenfassung

СКЛИРИС, Дионисије, „`Волим, дакле спознајем`; критика западне философије по Светом Јустином Новом Поповићу и њене светоотачке претпоставке“, у: Владимир Цветковић и Богдан Лубардић (ур.), *Мисао и мисија Светог Јустина Поповића*, Београд: Институт за филозофију и друштвену теорију

Универзитета у Београду, ПБФУ у Београду, Ниш: Центар за византијско-словенске студије Универзитета у Нишу, 2019, 293–309

СРЕЈИЋ, Александар, „Духовно и теолошко-философско дело Јустина Поповића у дипломским и постдипломским радовима и истраживањима студената високообразовних теолошких установа у Србији“, у: Богољуб Шијаковић (ур.), *Српска теологија данас: Зборник радова првог годишњег симпосиона одржаног на Православном богословском факултету*, Београд, ПБФ, 2010, 689–701.

СТЕФАНОВИЋ 2013 – *Црква* у асоцијативном систему српског језика / Марија Стефановић // Теолингвистичка проучавања словенских језика. – 2013, 285–294. | Резюме

СТОЈАНОВИЋ 2003 – Служба речи /Љубивоје Стојановић/ Београд : Православни богословски факултет, 2003.

ТАДИЋ 2008 – Размишљања о нелинеарности литургијског језика / Драгица Тадић // Теолошки погледи. – 1 (2008), 75–80. | Résumé

ТЕЛЕВСКИ 1960 – Упутство богословима о проповедништву / Телевски Борисав// Весник органсвештеничког удружења. – XII (1960), 260–264.

ТОДОРОВИЋ (Дарко) 2011 – Језик Вуковог превода „Новог завета” и *верност оригиналу* / Дарко Тодоровић // Научни састанак слависта у Вукове дане. – 40, 1 (2011), 557–566. | Summary

ТОДОРОВИЋ (Никола) 2009 – Етика критике у православном дискурсу / Никола Тодоровић // Православна теологија и култура (зборник са научног скупа одржаног 25. и 26. децембра 2008. у Нишу). – Ниш : Центар за црквене студије (Ниш : Пунта). – 2009, 137–144. | Summary

ТРЕБЈЕШАНИН 1935 – Савремена дијалектика и проповед јеванђеља / Требјешанин Радош// Преглед цркве епархије нишке, XVI, 10 (1935), 322–327.

ТРИБУШЊИ, Дмитри, „Свети Јустин Ћелијски као оригинални мислилац“, у: Владимир Цветковић и Богдан Лубардић (ур.), *Мисао и мисија Светог Јустина Поповића*, Београд: Институт за филозофију и друштвену теорију Универзитета у Београду, ПБФУ у Београду, Ниш: Центар за византијско-словенске студије Универзитета у Нишу, 2019, 379–392

ТРНАВАЦ 2001 – Елементи концепта „наде“ као хришћанске врлине / Радослава Трнавац // Српски језик. – 6, 1–2 (2001), 469–478.

ФАТИЋ, Александар, „Морално–терапеутски смисао дијалектике богоцентричности и човекоцентричности код Светог Јустина Поповића“, у: Владимир Цветковић и Богдан Лубардић (ур.), *Мисао и мисија Светог Јустина Поповића*, Београд: Институт за филозофију и друштвену теорију Универзитета у Београду, ПБФУ у Београду, Ниш: Центар за византијско-словенске студије Универзитета у Нишу, 2019, 163–178.

ФУНДУЛИС 2011 – Омилитика – црквено проповедништво /превод – протојереј Гајо Гајић и Маја Рашовић/ – Краљево : Епархијски управни одбор Епархије жичке, 2011.

ХЕНДЛИ, Стивен К., „Свети Јустин о промисли: извори и последице“, у: Владимир Цветковић и Богдан Лубардић (ур.), *Мисао и мисија Светог Јустина Поповића*, Београд: Институт за филозофију и друштвену теорију Универзитета у Београду, ПБФУ у Београду, Ниш: Центар за византијско-словенске студије Универзитета у Нишу, 2019, 351–361.

ЦВЕТКОВИЋ, Владимир, „Свети Јустин Ћелијски као еванђеоски богослов“, *Црквене студије*, 11 (2014), 147–170

ЦВЕТКОВИЋ, Владимир, „Сотириологија, христологија и тајна Христова код Светог Јустина Новог Ћелијског“, *Теологикон*, 5 (2016), 162–170

ЦИСАРЖ 1939 – Неопхосност црквене проповеди / Цисарж Бранко А.// Нови источник (1939) VI, 8, 249–252; 9–10, 290–294; 11,344–348; (1940) VII, 4,122–127; 6–7, 190–195.

ЦИСАРЖ 1951 – Значај црквене проповеди / Цисарж Бранко А.// Весник, орган свештеничког удружења, (1951) III, 43, 3–4.

ЦРЊАК 2009 – О једном виду антимерије у „Молитвама на језеру“ Владике Николаја / Дијана Црњак // Прилози проучавању језика. – 40 (2009), 47–63. | Summary

ЧАРКИЋ 2011 – Анализа структуре текста акатиста / Милосав Ж. Чаркић // Српска теологија данас : други годишњи симпосион 2010 (28–29. мај 2010). – Београд : Православни богословски факултет. – 2011, 515–536. | Summary

ЏИНИЋ 2013 – Реторика и хомилетика. Неке теолошке расправе о односу двију дисциплина /Џинић Иво// Богословска смотра vol. 83. no 1 – Загреб : Католички богословски факултет Свеучилишта у Загребу – 2013.

ШИПКА 2005 – Култура говора /Шипка Милан/ Сарајево: Институт за језик, 2005.

ШТАСНИ 2008 – Жанровска обележја омилија / Гордана Штасни // Зборник Матице српске за књижевност и језик. – LVI, 3 (2008), 549–559. | Резюме

ШТАСНИ 2013 – Номинације Бога у *Молитвама на језеру* Светог Николаја Велимировића / Гордана Штасни // Теолингвистичка проучавања словенских језика. – 2013, 295–320. | Резюме

Б. На руском језику:

Волков 2001: А. А. Волков, *Курс русской риторики*. Москва: Храм св. вмч. Татианы МГУ, 2001.

Кравецкий 2012: А. Кравецкий, *Церковная миссия в эпоху перемен (между проповедью и диалогом)*. Москва: Культурный центр «Духовная библиотека».

Левшун 1992: Л. В. Левшун, *Проповедь как жанр средневековой литературы (на метериале проповедей в древнерусских и старопечатных сборниках). Автореф. дис. канд. филол. наук.* Москва, 1992.

Лепахин 2002: В. Лепахин, *Икона и иконичность.* Санкт-Петербург: Успенское подворье Оптиной Пустыни, 2002.

Мечковская 1998: Н. Б. Мечковская, *Язык и религия: лекции по филологии и истории религий.* Москва: ФАИР, 1998.

Михальская 1992: А. К. Михальская, *Пути развития отечественной риторики: утрата и поиски речевого идеала.* – Филологические науки, 1992, 3, 59–72.

Петрикова 2007: А. Петрикова, *К вопросу о лексических средствах современной православной проповеди.* [В сб.:] *Церковь и проблемы современной коммуникации: Сборник статей по материалам Международной научно-практической конференции (г. Нижний Новгород, 5–7 февраля 2007).* – Нижний Новгород: Нижегородская Духовная семинария, 2007, 133–140.

Плисов 2005: Е. В. Плисов, *Проповедь как тип текста: коммуникативно-функциональный аспект*. [В сб.:] *Жанры и типы тексты в научном и медийном дискурсе. Межвузовский сборник научных трудов, вып. 2*. Орел, 2005,157–167.

Плисов 2007: Е. В. Плисов, *«Чужое слово» в проповеди: интертекстуальность как стилевая черта проповеднического жанра*. – Труды Нижегородской Духовной семинарии, 2007, 5, 369–390.

Прохватилова 1996: О. А. Прохватилова, *Интонационно-звуковое своеобразие духовной проповеди.* – Вестник Волгоградского государственного университета, Сер. 2: Филология, 1, 1996, 19–23.

Прохватилова 1998: О. А. Прохватилова, *Внешняя диалогичность звучащей православной проповеди.* [В сб.:] *Мир Православия: Сборник научных статей*. – Волгоград: Изд-во Волгоградского Ун-та, 1998, вып. 2, 97–108.

Прохватилова 1999: О. А. Прохватилова, *Православная проповедь и молитва как феномен современной звучащей речи.* – Волгоград: Издательство Волгоградского государственного университета, 1999.

Прохватилова 2000: О. А. Прохватилова, *О гиперкоммуникации в современной духовной речи*. [В сб.:] *Мир Православия: Сборник научных стетей.* – Волгоград: Изд-во Волгоградского ун-та, 2000, вып. 3, 280–295.

Прохватилова 2002: О. А. Прохватилова, *Композиционно-речевая структура современной православной проповеди.* [В сб.:] *Мир Православия: Сборник научных статей.* – Волгоград: Изд-во Волгоградского ун-та, 2002, вып. 4, 335–351.

Прохватилова 2007: О. А. Прохватилова, *Церковная проповедь как ядерный жанр религиозной коммуникации.* – Труды Нижегородской Духовной семинарии, 2007, 5, 359–390.

Розанова 2003: Н. Н. Розанова, *Сфера религиозной коммуникации: храмовая проповедь*. [В сб.:] *Современный русский язык. Социальная и функциональная дифференциация*/ отв. ред. Л. П. Крысин. – Москва: „Языки славянской культуры“, 2003, 348–363.

Солганик 1973: Г. Я. Солганик, *Синтаксическая стилистика.* Москва: Наука, 1973.

Таушев 2001: А. Таушев, *Руководство по гомилетике.* – Москва: Изд-во Православного Свято-Тихоновского Богословского Института, 2001.

V ЗАКЉУЧАК О ОЦЕНИ НАУЧНЕ ЗАСНОВАНОСТИ ТЕМЕ

Увидом у биографију и библиографију Комисија констатује да кандидат **Верољуб Сандо** испуњава све услове за израду докторске дисертације, што је показао и на усменој одбрани теме одржаној дана 8.2.2024. пред Комисијом за оцену научне заснованости теме докторске дисертације.

Комисија констатује да **др Ксенија Кончаревић** испуњава услове предвиђене Стандардима за акредитацију студијских програма докторских академских студија и сагласан је да за предложену тему буде ментор.

На основу свега наведеног о предмету, хипотезама, постављеним циљевима, методу рада и очекиваним резултатима, Комисија констатује да је предложена тема **„Проповеди архимандрита др Јустина Поповића: жанровске и језичко-стилске одлике“** својом сложеношћу, актуелношћу и значајем за научну област којој припада подобна за израду докторске дисертације.

Комисија за оцену научне заснованости теме докторске дисертације предлаже Наставно-научном већу Филолошког факултета Универзитета у Београду да донесе одлуку о прихватању позитивног Извештаја о оцени научне заснованости теме „Проповеди архимандрита др Јустина Поповића: жанровске и језичко-стилске одлике“, коју је предложио кандидат Верољуб Сандо, да за ментора именује др Ксенију Кончаревић и да је, у складу са прописима, упути Већу научних области друштвено-хуманистичких наука Универзитета у Београду на разматрање.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ:

1. _____
др Јелена Јовановић Симић
председник Комисије

2. _____
др Владан Јовановић
члан Комисије

3. _____
др Ружица Левушкина
члан Комисије

4. _____

др Драгиша Бојовић
члан Комисије

5. _____
др Срђан Петровић
члан Комисије